

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán

Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

MARGÓCSY ISTVÁN

Kép és vers

A romantikus irodalom megjelenése a kora-reformkori versillusztrációkon

Ismeretes, hogy az 1826-os „hazai almanach”, az *Aurora*, azaz az akkori magyar irodalmi élet egyik legfontosabb, s erre az időre már talán leghíresebb periodikus fóruma úgy jelent meg, hogy címképeként az Árpád fejedelemről rajzolt metszetet viselte, első közleményeként pedig Vörösmarty Mihály rövid, *Árpád emeltetése* című hexameteres versét hozta, mely – Vörösmarty esetében példátlan módon – az *Egy kép alá* alcímet kapta. Tudjuk, hogy Vörösmarty külső megrendelésre, azaz a szerkesztő-barát Kisfaludy Károly felkérésére készítette szövegét, a képnek ismeretében; azt is elfogadta, hogy szövege a *képnek alárendelve* fog funkcionálni, minek következtében, szokásától szintén eltérően, a megrendelő kérésére még változtatni is hajlandó volt a már egyszer késznek minősített szövegen, s egy sort kicserélt benne, hogy verse még jobban hasonlítson a kép ábrázolatára. Sőt: Vörösmarty annyira tudatában volt annak, hogy szövege a képpel együtt fog érvényesülni, hogy versének kezdősorában nyíltan utal is a láthatóságra, s szinte felszólítja az olvasót, hogy nézze is a mellékelt metszetet:

Nézz Árpádra, magyar, ki hazát állíta nemednek;
Nézd, s tiszteld képét Álmos fejedelmi fiának.
Őt magas Ung mezején vérontó férfiak, és bölcs
Hadvezetők szabadon választván harcos urokká,
Bátor örömríadás közepett pajzsokra emelték.
Mint kel erős viharok tetején a sziklai nagy sas,
Úgy kele a fejedelmi fiú országos erőben,
Párduca lebbenvén, és kardja az égre ragyogván.
S amint lelkében végig pillanta temérdek
Hunnia térségén, láng lett egyszerre szeméből,
És rettentőbben rezegett buzogánya kezében. –
Úgy lőn, mint érzé. Tisza boldog partjai és a
Nagy Duna mellékét ellepték gyenge fiakkal

S hó kebelű deli hölgyekkel diadalmas apáink,
S a bús csendbe merült országok puszta határit
Napkelet ifjainak dobogó paripái tiporták.

Vörösmarty verse, műfaja szerint tehát nem más, mint a barokkból és a klasszicizmusból jól ismert, Magyarországon is igen gyakorta megjelenő, Kazinczy által is művelt és propagált *felirat*, amely elsősorban kettős felszólító jellege révén próbál hatni: feltételezvé, hogy az ábrázolt tárgynak képe és leírása *ugyanaz a dolog* volt és lesz a különböző jellegű megjelenítések során is, a jelölt dolgot, vagy az igen fontos erkölcsi/metafizikai princípiumot (vagy később, a most érintett korban: a történeti jelenséget) olyan súlyosnak állítja be, hogy mintegy meg is kettőzi, s az ismétlés ereje által kívánja az óhajtott hatást biztosítani. A felirat esetében az ábrázolt tárgy elsődlegessége oly magától értetődő, hogy messze meghaladja az ábrázolás minőségének vagy sajátos jellegének bármily szempontú (tehát mai értelemben vett esztétikai) fontosságát. A most elemzett kép és vers egymáshoz való viszonya is elvileg ilyen; a kép oly fontos és egyben általános, hogy az *Aurora*-kötetnek más publikációjához is hozzá illeszthető: a kötetben a Vörösmarty-vers után közvetlenül épp Horvát Endrének, a másik nagy honfoglalási eposz-szerzőnek a Vörösmartyénál jóval hosszabb hexameteres leírása található *Daliás játékok Árpád üdejéből* címmel; a kép, melynek ábrázolása természetesen Árpádot tünteti ki a pajzson, egyik vershez sem kapcsolódik kizárólagos módon, mindkettőhöz kapcsolható, mindkettőhöz illik is – az irodalmi műveknek egyedisége és nyilvánvaló megkülönböztethetősége, minőségi különbsége a képmelléklet tükrében eltűnik, s a két felirat úgy fog feltűnni, mintha egymással egyenértékűek lennének.

Arra, hogy mindez mind a szerzői, azaz a szerkesztői, rajzolói szándék részéről (hiszen tudjuk: az *Aurora* metszeteinek nagy része Kisfaludy Károly rajzairól készült, vagy ha nem is ő rajzolta meg a jeleneteket, ő mondta meg a rajzolóknak, mit hogyan ábrázoljanak!), mind pedig a befogadói oldal felől nézve így működött, nagyon sok közvetlen és közvetett bizonyítékunk van. Az ily illusztrációknak ugyanis, melyek e felirat-elv alapján készültek, akkor sem az irodalmi mű különossége a kiindulópontjuk, amikor pedig már az irodalmi mű keletkezési vagy fontossági sorrendbeli elsősége nem vonatik kétségbe: az érintett *történeti* jelenet, az önmagában vett történeti tárgy fontossága mindig megelőzi az irodalmiságét. Egyrészt az is ismeretes, hogy az *Aurora*-ban közölt metszetek jó része eredetileg *nem* az illusztrált vershez készült: néhányat közülük Fessler Ignác történelemkönyvéhez rajzoltak meg, ami azt mutatja, hogy az ábrázolt tárgy révén bármely olyan műhöz applikálhatóak lettek volna, mely érintette volna az adott korszakot (pl. a Vörösmarty *Cserhalom* c. kiséposza mellett adott metszet sem a Vörösmarty-mű címét viseli, hanem csak annyi van mellé írva: *László Cserhalmon*; Czuczor Gergely *Az aradi gyűlés* c. művének képe, amely eredetileg szintén Fesslerhez készült, nem egészen úgy mutatja be a jelenetet, amint a költő leírja!), másrészt pedig képzőművészetiileg oly széles és egységesítő, csak a „tárgyra,” nem pedig sajátosságára szorítókozó általánosságban

fogták fel a témát, hogy a közvetlen történeti adatolást nélkülöző jelenetek képe is felcserélhető lett: Kisfaludy Sándor *Somló* című regéjének rajza így lett minden zavar vagy feszültség nélkül hozzákapcsolható a *Zalán futása* egyik jelenetéhez (a *Cserhalom* képe is eredetileg a *Dobozi Mihály és hitvese* jelenetet célozta meg). Továbbá: ez időben a tárgy kitüntetett és kizárólagos volta a befogadók részéről sem lett soha kétségbe vonva, s még az olyan finom elemző is, mint amilyen a festőileg is igen művelt Kazinczy volt, az ábrázolás tárgyi oldalának adja az elsőbbséget, s az illusztrált költői művel való összehasonlítás igénye eszébe sem jut. Mikor az Auroráról írott bírálatában a Cserhalmot érinti, így ír: „...s itt leljük Vörösmartyt, a maga szép Cserhalmával, mellynek az az érdemlett szerencse juta, hogy az Aurora rezei közt ővé a legszebbik. Melly gyönyörű eldőlésben nyúlt-el itt a szép asszony Elragadójának karjai közt, és melly szép redőkben foly-le rajta a ruha. A ló arabsz növésű, s a szerencsés Rabló mutatja Ázsiai eredetét arczán is, nemcsak öltözeteiben s ló-szerszámával. De a féket a leány kezébe adni tévedés vala, azt azonban örömet nem látja a szem.”

Holott ma már tulajdonképpen érthetetlennek vagy legalábbis különösnek tűnik: hogy nem vette észre senki azt a hatalmas különbséget, amely az egymáshoz rendelt versek és képek között, nemcsak esztétikai értékükre, hanem ábrázolási elveikre, sőt: hangulatukra nézvést is, ma már első pillantásra szembeszökő. Vörösmarty versének nemcsak hatalmas erejű nyelve biztosít különleges előnyt, hanem gyökeresen más a szemléletmódja is: ő ugyanis, mint vérbeli romantikus, egyáltalán nem az ábrázolt tárgynak vagy történeti eseménynek mint versétől függetlenül is létező tárgyiasságnak adja egyszerű vagy díszes leírását, hanem mindig egy olyan különös és hasonlíthatatlan világot teremt, mely nemcsak hogy szuverén szemlélet alapján van elképzelve vagy szubjektív megítélés alapján van megkomponálva, hanem egyben magában hordozza szemléletének megismételhetetlenségét, s e szemléletnek folyamatát is (gondoljunk csak arra a finom játékra, mellyel Vörösmarty a kép szemlélésére szólítja fel olvasóját; egyrészt valóban utal a mellékelt képre is, de másrészt el is tekint tőle: a felszólítás értelmezhető úgy is, mintha csak annyit mondana a költő a kontemplatív olvasónak, hogy *gondoljon Árpádra* – a versben úgysis igen sok olyan dologról esik szó, melyek semmilyen módon nem tehetők láthatóvá...). Vörösmarty minden leírása, még azok is, melyek mások által is feldolgozott témát vesznek fel, a tárgyiasságoknak oly egyénített szemléletét mutatja, mely akkor is a romantikus vizionárius látásmódhoz áll közel, mikor a legközönségesebb tárgyakat festi vagy a legelcsépeltbb jeleneteket eleveníti meg. Rendkívül érdekes és tanulságos, ahogy barátja, Toldy Ferenc már igen korán felfigyelt e látásmódnak radikális szubjektivitására, újdonságára és szépségére, s kivált azért, mert e látásmódot – paradox módon – épp a most tárgyalt körön belül, azaz a *festőiség* kereteiben és nyelvhasználatával fogalmazza meg (*Aesztetikai Levelek Vörösmarty Mihály epicus munkájiról*, 1827.). Mert persze az a szóválogatás, mely az írói mesterséget rendre a festés, rajzolás, azaz a képzőművészet képzetkörével írja körül, még lehetne a Kazinczy klasszicizmusa nyomán kialakult beszédmód hagyományának követése (Toldy Vörösmarty poétai szép-

ségeit általában ily szavakkal jellemzi: „siet külsejét leírni” „míg magát kedveltető alakban jelenik meg”, „kép”, „festés”, „valósággal festetik”, „kontraszt”, s mindig a láttatás oldaláról közelít: „látjuk tehát a fejedelmi férfit, amint van magában...” stb.), ám az mégis meglepő, hogy Toldy Vörösmarty nagyszabású látomásaitól elragadtatva, szó szerint *festőért kiált*, s nyíltan szorgalmazza, hogy e Vörösmarty-féle szóbeli képeket ténylegesen látni is lehessen! A *Zalán futása* egy valóban gyönyörű jelenete (IV. ének vége) kapcsán komolyan elmélkedik a költészet és a festészet kölcsönhatásáról:

A nap alászáll már, haloványodik arca világa
A zajgó nyomorúlt földnek közel érve határit.
Áll egyedül Árpád egy csendes kis halom ormán. (...)
Barna haját, s vállán tarkálló párduca szélét
A siető szellő kapkodja, s arannyal elöntött
Fegyvere szép fényén haloványan reszket az alkony.
Néz iszonyodva reá a pezsgő elleni tábor.
Egymást kérdi heven, s a kérdés közben elámúl,
Amint látja felén rettentő kardja világát,
És daliás tetemét magasan fölnyúlni toronyként.

Az idézethez Toldy a következő entuziasztikus fejtegetést mellékel: „De most fel! hazám Képiróji! Nagyobb s méltóbb tárgyat poézisunk nektek alig nyújtott még. Horvát István Árpádja (az Aurora első évében) s Vörösmartyé (a Zalán 7. lapja szerint) egészen képfaragói manírben vagon. ... De azon jelenés, mely a IV. éneket fejezi be, szép csoportja miatt és a főhős Árpád gyöngén összeolvadó nűánzsaira nézve inkább a festőt látszik megkívánni. ... Mily tabló, barátom! Ha festő volnék, mennyi időt, gondot, és munkát fognék erre szánni! ... De a világitás! (a hold és a tüzek fénye miatt „a magyar tábornak kettős tónja” van). A festő itt mind a kompozíció, mind a karakterek, mind a tónusok körül magának sok érdemet szerezhetne...” stb. Sőt: az egész elemzéshez csatolt összefoglaló tanulság még messzebb megy: „Stílusának ezen valósága és érzékisége (Sinnlichkeit) a kellő szemlélhetőséget hozza magával.” Toldy ezek szerint észrevette, hogy Vörösmarty költészetének sajátosságát épp a szubjektivistikus és a tárgyhoz csak a szubjektum önkénye folytán kapcsolódó érzéki elemek biztosítják; ezeknek megléte és dominanciája miatt állapíthatta meg, a magyar irodalomban úttörő módon, hogy Vörösmarty írásművészetével nálunk is a romantika hódított tért. Mikor a szoborszerű és a festői ábrázolás ellentétére mutat rá, nyilván a Kazinczy-féle klasszicista szobor-kultusszal szemben (gondoljunk csak arra, hogy Kazinczy nemegyszer még az élő emberekről vett portrék metszését is úgy rendelte, mintha antikizáló szoborfejekről készültek volna a rajzok!) érvel a német esztétika korszerű érvrendszerével, s a „szemlélhetőség” kategóriájának bevezetésével, a kontrasztosság, a tónusosság igényének bejelentésével egy új, az érzékiségre az eddigénél jobban ügyelő művészet uralmát jósolja meg. S mindezt olyan lélektani

indoklással adja elő, melyen az irodalomesztétika egyik legizgalmasabb problémája, azaz az időbeliség kérdése is átfénylik: hisz mikor azt írja, hogy a költő *psychikus oldalról* is megközelíti tárgyát s karaktereit, akkor azt emeli ki, hogy *e fortélyal* csak az író tud élni, mivel a csak egy pillanatot megragadni kénytelen „*képiró ezt a törvényt nem ismeri.*” Toldy, mint már említettem, a festőiség dicsőítésével a „romántos” Vörösmartyt kívánta előtérbe emelni, hisz igen sok helyen is kiemeli, miszerint pl. „itt egész tisztaságában mutatkozik Vörösmarty legsajátabb oldala, t. i. a romantika”; vagy Vörösmarty „mindeneken a romantikának lelkét hagyható elomlani”; vagy pl. a *Cserhalomban* „László ...a költemény hőse, s benne gyűlvén össze minden lovagiság, ez belőle hinti romános sugarait az egész Magyarásra...” stb. A probléma csupán az, hogy miközben Toldy romantikus „festőként” állítja be Vörösmartyt, s romantikus festményeket szeretne a művek illusztrációjaként látni, meg kell elégednie ama metszetekkel, melyek természetesen még a fény-árnyék játékokat sem igen tudják visszaadni, nemhogy a színeket, s melyek, mint a művészettörténet már régen megállapította, legalább annyit őriznek még a barokk metszetek allegorikusságából, mint amennyit a modern romantikából érzékeltetni szeretnének; ráadásul semmi jele nincsen annak, sem Toldy, de maga Vörösmarty részéről sem, hogy e megelégedés bármilyen szempontból kényszerű lett volna.

Sőt: Vörösmarty bizonyára igen sokat köszönhetett is illusztrátorainak. Hiszen ebben a korszakban, mikor az illusztrált könyv, illetve még maga a kép is viszonylag ritka és drága dolognak számított, nyilván nagy jelentősége volt annak, hogy az *Aurora* a metszetek terén is magasan kitüntetett szerepet juttatott Vörösmartynak. 1826-tól kezdve minden kötetben volt Vörösmarty-metszet, volt olyan is, melyben több is egymás mellett, s volt olyan is, melyben csak az ő művei kaptak képet. A népszerűsítéshez, a kanonizáláshoz bizonyára igen nagy erővel hathatott az, ha egy vers képe a kötet címlapjára kerülhetett (ilyen volt a *Zrínyi* c. vers metszete), vagy az, hogy a *Zalán futása* képei nem az önálló könyv-kiadásban, hanem a két évvel későbbi *Aurora*-ban, csak magyarázó versrészletek közlése mellett kaptak helyet (ugyanígy az *Eger* képe is három év múlva jelent meg!), illetve az, hogy az 1833-as gyűjteményes Vörösmarty-kötetben újra lenyomtatták az *Aurora* metszeteit. A képek persze nemcsak népszerűsítették a költőt, hanem interpretálták is: nyilván az ő közvetlen és közvetett hatásuknak is köszönhető, hogy a maga korában Vörösmarty költészetéből elsősorban az a rész és az a tendencia nyert széleskörű elismerést és kanonizációt, a többinek rovására, mely a történelmiséget és történetmondást hangsúlyozta (vagyis a nemzeti eposzköltészet), s ez a rész és tendencia is nagyrészt oly kanonizációt nyert, mely a képek szoborszerű tárgyiasságához közelebb állt, mintsem a költemények tényleges szubjektivitásához és vizionáriusságához.

Az illusztrált Vörösmarty radikálisan modern jelenségnek számíthatott a maga korában, s a Toldy által szorgalmazott „romántos” festőiség is valamilyen módon nyilván belelátható volt e rajzokba. Hisz az eddig megszokott (pl. a Kazinczy könyveiből ismert) könyvdíszítő portrék vagy allegóriák és emblémák helyét valóban e rajzokban foglalják el a *jelenetek*, melyeknek ugyan nem tagadható barokkos merevsége és színpadiassága, azaz

lélektan-nélkülisége, de melyek épp azáltal, hogy mégis egy-egy kiemelt pillanatba, azaz jelenetbe, ráadásul olyan jelenetbe, mely mindig az egész történetnek végletes szenvedélyességét hangsúlyozta, kívánták összesűriteni valamely hosszan leírt folyamatnak lényegiségét, a képi látásmódnak tágítását idézhették elő. A jelenetezés igénye rendkívül fontos (épp ezért nem hangsúlyozható eléggé, hogy egy olyan, mélyen irodalmi igényű festő, azaz Kisfaludy Károly irányíthatta az illusztrációs munkákat, aki, már csak színpadi gyakorlata révén is, a dramatikus jelenetekre, az indulatokra és szenvedélyekre különösen érzékeny volt), még akkor is, ha a jelenetek tárgy-központúak és szoborszerűek maradnak, s egyediségükben is sérülnek, hisz – mint említettük – felcserélhetőek is voltak. Egy valami azonban mindig is hiányzott belőlük: a romantikus látomásosság. Úgy látszik, az a vizionáriusan festői látásmód, amely Vörösmarty költészetének alapgesztusa, s amely pedig Kisfaludy Károly nem irodalmi ihletésű festményein (tájképein, viharjelenetein stb.) uralkodó volt, az irodalmi illusztrációkhoz, sem pittoreszk, sem retorikus módon még nem volt hozzáilleszthető. Valószínűleg a történelmi igény miatt: a Kisfaludy által szerkesztett Aurorában ugyanis csak történelmi témájú irodalmi illusztrációk vannak: Vörösmartynek is csak történelmi jellegű művei kapnak képeket (figyelemre méltó pl., hogy az Aurorában megjelent *Délsziget* mellé nem tettek képet, s a *Tündérvölgy* illusztrációjának megszokott lovagi párbajáról sem találná ki senki, hogy ebben a műben nem történelmi harcról, hanem fantasztikus meséről van szó). A történelem pedig, mint a legfontosabb „tárgy”, itt, úgy látszik, még a romantikus látásmód számára is megőrzött valamit tárgyias fenségéből és „objektivitásából”, s ezért a régiesebb és zártabb ábrázolást igényelte. Árpád szóbeli víziója mellé, mely Vörösmarty nyelvében oly fantasztikus egyediséget tudott nyerni, a képi látásmód történelmi hermeneutikája még akkor is csak a szoborszerű fenség általánosságát tudta felajánlani, mikor pedig igyekezett a vers minél hívebb, „szó szerinti” megjelenítésére is (mint ahogy ezt pl. a *Zrínyi* című vers ábrázolása mutatja). A jól ismert, ezredéves klasszicista poétikai elv (*ut pictura poesis*) nem hogy nem tűnik el, hanem itt még, az illusztrációkban, tökéletesen megfér saját inverzével, a festői romantika által már majd megtagadott másik klasszicista elvvel, mely az irodalmiasságot írta volt elő a festészet számára (azaz: *ut retorica pictura*).

Befejezésül egy anekdota: egy visszaemlékező barát szerint Kisfaludy Károly és Vörösmarty Mihály egyszer együtt sétáltak egy viharos estén, s mikor hirtelen egy „kereszt-formájú villám” csapott le, egyszerre szóltak egymáshoz. Kisfaludy ezt mondta volna: „Ez igazán csudálatosan pompás, festői tüneményes képlet vala, ezt rajzba s ecset alá veendem.” Vörösmarty válasza: „Én meg versekben dicsőítve éneklendem meg.” Nagy kár, hogy a vállalat egyikük sem teljesítette, s a művet egyikük sem csinálta meg. Hiszen komoly tanulságot hordozna: milyen lehetett volna az a festészet, s az a költészet, mely egymásra vonatkoztatható módon, de nem egymás tematizálásából táplálkozott volna; sem nem felirat, sem nem illusztráció nem keletkezett volna, hanem csupán egy „közös” romantikus ihlet, sőt: közös élmény csapódhatott volna le a kétféle, de egymással személyes kapcsolatban is álló művészeti ágban. Így csupán azt rögzíthetjük: a különböző

művészeti ágak, rendelkezhetnek légyen közös törekvésekkel, közös elképzelésekkel, személyes baráti kapcsolatokkal és elfogultságokkal, a különböző művészeti hagyomány-történet-sorok eltérő jellege miatt ugyanazon témákra, ugyanazon eszmékre egészen különböző stílusban és értékkel reagálhattak; olyannyira különböző módokon, hogy mára már összetartozásuk felismerése is problémát kell hogy okozzon.

Felhasznált irodalom:

VÖRÖSMARTY Mihály *Összes művei* (kritikai kiadás, szerk. HORVÁTH Károly, TÓTH Dezső), II (*Kisebb költemények II.*, s. a. r. HORVÁTH Károly), 1960; IV-V (*Nagyobb epikai művek I–II*, s. a. r. HORVÁTH Károly, MARTINKÓ András), 1963–67.

BOGYAY Tamás, *Kép és látomás. Egy fejezet a magyar romantika történetéből. Kortársak illusztrációi Vörösmarty műveihez*, Köln, 1962.

CSATKAI Endre, *Kazinczy és a képzőművészetek (1925)*, 1983.

FENYŐ István, *Az Aurora: Egy irodalmi zsebkönyv életrajza*, 1955.

HORVÁTH Károly, *A klasszikából a romantikába. (A két irodalmi irányzat Vörösmarty első költői korszakának tükrében)*, 1968.

KAZINCZY Ferenc, *Recenzió az 1826-os Auroráról*, Felső Magyarországi Minerva, 1826. május.

LYKA Károly, *A táblabíró világ művészete: Magyar művészet 1800–1850*, 1981.

Sallay Imre emlékiratai = LUKÁCSY Sándor, BALASSA László, *Vörösmarty Mihály, 1800–1855*, 1955.

TOLDY Ferenc, *Aesthetikai Levelek Vörösmarty Mihály epicus munkájáról*, 1827.

VAYERNÉ ZIBOLEN Ágnes, *Kisfaludy Károly: A művészeti romantika kezdetei Magyarországon*, 1973.

(Megjegyzés: az igen terjedelmes Vörösmarty-szakirodalomból csak azt vettem itt fel, amiben konkrét utalás van a képzőművészeti vonatkozásokra is.)

Az Aurora metszetei 1825–1833 között:

- 1825:** *Róza* (címkép)
 Horvát Endre: *A magyar amazon*
 Kisfaludy Károly: *Tihamér*
- 1826:** *Árpád a pajzsán* (címkép)
 Vörösmarty: *András és Béla*
 László Cserhalmon
 Kisfaludy Károly: *Erzsébet*

- 1827:** *A Hazai Szeretet* (címkép)
Kölcsey Ferenc: *A csákányi vérmenyekző*
Vörösmarty: *Tündérvölgy*
Kiss Károly: *Hollókő*
- 1828:** 5 db metszet Vörösmarty: *Zalán futásához*
- 1829:** Vörösmarty: *Zrínyi* (címkép)
Szilágyi és Hajmásy
Kisfaludy Károly: *Eprész leány*
Kiss Károly: *Szirmay Ilona*
- 1830:** *Zrínyi Ilona* (címkép Majláth János tanulmányához)
Vörösmarty: *Toldi*
R.: *Judit*
- 1831:** Kisfaludy Károly: *Bajnokdíj*
A szeretők sírja
Szegény tatár!
Vörösmarty: *A Rom*
- 1832:** *Kohári István* (címkép Bajza József tanulmányához)
Kisfaludy Károly emléke (emlékpark és szobor tervének idilli képe)
Czuczor Gergely: *Az aradi gyűlés*
Vörösmarty: *A két szomszédvár*
- 1833:** Czuczor Gergely: *Botond*
Vörösmarty: *Kincskeresők*
Bajza József: *Ottília*

Vörösmartynek az Aurorában megjelent versei 1824–1833 között:

- 1824:** 2 db
1825: 3 db
1826: *Árpád emeltetése, András és Béla, Cserhalom* + 2 db
1827: *Tündérvölgy* + 3 db
1828: *Eger, A magyar költő*
1829: *Zrínyi, Szilágyi és Hajmásy* + 1 db
1830: *Toldi, Hedvig* + 2 db
1831: *A Rom, Délsziget* + 7 db
1832: *A két szomszédvár*
1833: *Kincskeresők*